

je Paglia, između ostaloga, potaknut riječima i gestama pape Franje koji je izabran za Papu upravo pred sam izlazak ove knjige, što je vidljivo i iz oslanjanja i pozivanja na neke od Papinih prvih govora.

Ako bismo mogli uputiti neku kritiku ovoj knjizi, onda bi to bilo pitanje zašto autor nije posvetio određeni prostor kršćanskoj nadi. Samo usput na jednome mjestu navodi encikliku *Spe salvi* ne elaborirajući i ne promatrajući ulogu nade te podudarnost vjere i nade (SS 2). Smatramo da bi na ovome mjestu – uz niz korisnih razmišljanja koja autor donosi o vjeri, ali i o ljubavi pogotovo u završnom dijelu knjige, gdje govori o odnosu istine i ljubavi – bilo zanimljivo vidjeti kakvu ulogu ima kršćanska nada u potrazi za misterijem te kako oni koji ne vjeruju ili oni koji vjeruju na drugi način temelje svoj život i potragu za istinom te na čemu oni utemeljuju svoju nadu.

Unatoč tome, knjiga obiluje materijalima koji će biti korisni i vjernicima i onima koji ne vjeruju, te smatramo da je izniman doprinos „Godini vjere“ i da će pronaći svoj put do svih onih koji su spremni mnogo dublje promišljati o svojoj vjeri, propitkivati je i živjeti je u svojoj svakodnevici ne imajući straha pred zahtjevnošću vjere.

Hrvoje Kalem

NAJMLAĐI MUČENIK - SVEĆENIK BANJOLUČKE BISKUPIJE RATNIH 1990TIH

Anto ORLOVAC, *Plamteća zvijezda u noći mržnje. Župnik Ivan Grčić (1962.-1992.). Benjamin među svećenicima mučenicima Domovinskog rata*. Banja Luka: vlastita naklada, 2012., 134 str.

Teško da bi se moglo naći mjesto na planetu Zemlja koje bi imalo toliko mučenika koliko ima banjolučki kraj. *Banjolučki martirologij* samo svećenika i redovnika od istoga autora proteže se na blizu 200 stranica, i to bez izvještaja o mučeništvu i mučenicima iz redova laikata, tj. civilnih osoba, žena i djece. Broj mučenika još je strašniji kad se uzme u obzir da se radi o godinama dvaju ratova (II. svjetski i Domovinski 1990.-1995.) i međuratnom razdoblju. Neizostavna je činjenica da tijekom Domovinskoga rata Banja Luka i okolna mjesta nisu bila obuhvaćena ratnim djelovanjima, oružanim sukobima, što je, po svakoj definiciji ratovanja, izvanratno područje. Zato se i traži istina i objašnjenje komu su smetali svi ti svećenici, jednostavni pastiri jednostavnoga puka i zašto su ginuli bez suda i presude.

Iako je u *Banjolučkom martirologiju* (1999.) opisao život i stradanje biskupijskih svećenika i franjevaca, studenata bogoslo-

vije, sjemeništara, ukupno 85 osoba, Anto Orlovac je uvjeren da ta problematika nije zaključena, da bi trebalo pojedincima posvetiti posebne monografije. Da nije ostao samo na riječi, vidi se po njegovim knjigama o stradalim svećenicima, među koje spada i ova o žrtvi i mučeništvu mladoga svećenika Ivana Grgića (1962.-1992.).

Kao u *Martirologiju* i u ovoj knjizi i ostalima koje govore o pojedincima mučenicima Orlovac se drži čvrste sheme, slične enciklopedijskoj ili leksikonskoj natuknici. Uz ime i fotografiju žrtve na prvo mjesto stavlja osnovne biografske podatke, datum i način stradanja, zatim slijedi opis svećeničkoga djelovanja, eventualnih promaknuća u crkvenoj službi. Završni redci su obično komentari o osobnosti pojedinca, njihova prinosa statusu Crkve i vjernika, zauzetosti u svećeničkom radu. Na kraju obično navodi datum smrti, mjesto pokopa i katkad uzrok smrti. Takav povjesničarski pristup jedini je izbor u obradi specifične građe.

U osnovi ista shema primijenjena je i u monografiji *Plamteća zvijezda u noći mržnje*, o životu vlč. Ivana Grgića, župnika iz Ravske u Banjolučkoj biskupiji. Autor prati život mladoga svećenika od najranijih godina do mlade mise, prvih kapelanskih mjesta i do odlaska na mjesto župnika u Ravsku. U tome tekstu ne koncipira

izlaganje kao zbroj činjenica nego kao ljudsku, toplu priču o dobroti, predanju, hrabrosti osobe koja će postati mučenik. Orlovac dodaje i podatke o povijesti župa u kojima je mladi svećenik djelovao prije dolaska u Ravsku, na svoje prvo mjesto župnika. Vlč. Ivan Grgić opisan je kao vedar, zabavan i druželjubiv, odan Crkvi, blizak župljanima, pun planova i ideja. Ratna zbivanja poremetila su sve planove, započeli su progoni, pa je tako jedne noći i vlč. Ivan odveden iz župne kuće i ubijen u blizini rudnika Ljubija. Mnogo je svećenika iz toga kraja mučeno, uhićeno i odvedeno u logor, ubijeno, jedan čak spaljen. Tih su se godina svakodnevno čule vijesti o tome gdje je koja crkva srušena, župnik nastradao, kuće spaljene, opljačkane. Svećenicima je priliku za spas nudio biskup s prijedlogom da na neko vrijeme odu iz župe u Biskupski ordinarijat u Banjoj Luci, iako ni tu nije bilo prave sigurnosti, što su neki učinili, ali ne i vlč. Ivan. Ni po koju cijenu nije htio ostaviti svoje župljane; neobično hrabra odluka za tridesetogodišnjaka. Na stranicama koje slijede opisana su zlodjela srpskih vojnika i civila, od zastrašivanja do stvarne likvidacije svećenika, redovnika i uglednih ljudi. Imenom i prezimenom govori autor Orlovac o moćnim srpskim policajcima, o osudama bez suđenja, o mržnji usmjerenoj prema svemu hrvatskom i katoličkom,

a posebno prema vjerskim službenicima. Mučki ubijen svećenik, odveden noću iz župne kuće, milicija koja hini da nema veze s tim – činjenice su koje autor objektivno iznosi, bez naglašenih emocija, osim osjećaja žalosti. Atmosfera straha u kojoj je živio katolički puk nije omela župljane da tragaju za tijelom ubijenoga župnika Ivana. U nastavku se opisuje sprovod, prosvjed biskupa Komarice i laži srpskih vođa. Posljednje stranice ovoga dijela knjige posvećene su sudbini župe Ravska, s podacima o svećenicima koji su u Ravskoj služili.

Drugi dio čine svjedočanstva susjednoga župnika i susjeda župljana o posljednjim danima svećenikova života. Mučeništvo i žrtva vlč. Ivana Grgića nisu zaboravljeni. Banjolučka biskupija i rodna župa Duboševica nastoje sačuvati uspomenu na vlč. Ivana, pa se održavaju mise zadušnice na dan pogibije, spomen-slavlja mučeništva, redoviti su posjeti vjernika iz raznih mjesta mučeničkovu grobu. Posebno je ganutljiv bio prvi dolazak Ivanove obitelji na njegov grob. Obitelj je, naime, prognana iz svoje Baranje, najprije u Mađarsku, pa u Čepin, tako da na sprovod svojega sina nisu mogli doći. Na desetu godišnjicu postavljena je spomen-ploča u crkvi u Ravskoj.

Slavlja i susrete autor knjige detaljno opisuje i prati izvanrednim slikovnim materijalom kroz

treći dio. U nastavku knjige (IV. dio) Orlovac objavljuje sjećanja na Ivana. Svoje dojmove kazuju kardinal Vinko Puljić, nekadašnji duhovnik sjemeništara Grgića, zatim msgr. Berislav Grgić, biskup u Norveškoj i rođak Ivanov, te msgr. Ivica Božinović, mučenikov školski kolega. Svi pisci sjećanja bez izuzetka ističu veselu, vedru narav najprije sjemeništara, pa onda bogoslova i svećenika Ivana. Odlikovao se odanom pobožnošću, bezgraničnom dobrohotnošću i pravdoljubivošću, što ga je i koštalo života. Iste kvalitete u svojim promišljanjima o Ivanovu životu ističu i župljanka Ankica Flajsig i Anto Orlovac, kod kojega je Ivan nekoć bio kapelan u Banjoj Luci.

U knjigu su uklopljene i izjave pojedinaca o mučeniku, kao kratke karakteristike njegove osobe. Pod naslovom *Prilozi* nalazimo cjelovit tekst homilije biskupa msgr. Franje Komarice na sprovodnoj misi, oproštaj nad lijesom generalnog vikara msgr. Ante Orlovca i njegova homilija o desetoj obljetnici smrti mladog svećenika; propovijed biskupa Komarice na misi prigodom otkrivanja spomen-poprsja vlč. Grgiću i papi Ivanu Pavlu II. u Duboševici 1. X. 2010., te propovijed msgr. Marka Semrena u Ravskoj 6. XI. 2011. na 19. obljetnicu Ivanove smrti. Pojedinačno ovdje nabrajamo propovjednike i njihove propovijedi jer su primjeri nadahnutih govo-

ra, umjetnički stiliziranih izričaja snažnih emocija.

Sadržaj knjige podijeljen je na dva dijela, gdje se u prvome opisuje život i smrt vlč. Ivana Grgića, a u drugom odjeci njegova mučeništva i stradanja, nevjerica među ljudima koji su ga poznavali, pijetet biskupije, biskupa i svećenika prema mučeniku, žalost zbog gubitka nevine osobe. Izlaganje događaja u dvije opsegom iste cjeline autoru omogućuje da uobličí zaokružen tekst o jednoj osobi, ubijenom svećeniku, tako što sliku koju sam riše u prvom dijelu, dopunjava u drugom svjedočenjima i dokumentarnom građom (fotografije, govori, propovijedi) kao zalogom istine i vjerodostojnosti. Kao poveznica između tih dviju slika stoji jedinstveno divljenje nad Ivanovim osobinama: veselošću, otvorenošću, spremnosti na pomaganje, životnim veseljem. Posebno je imponirala njegova hrabrost i odluka da ne napušta župu i župljane, a njegova smionost da javno nastupi protiv pljačkanja imovine prognanih i odbjeglih Hrvata i Muslimana mogla je biti krimen samo u glavama ubojica. Stoga se čitatelj, kad usporedi prvi i drugi dio knjige, pita zašto je uopće ubijen. Naknadno listanje stranica ne daje odgovor. Ubila ga je mržnja, ona ne traži razloge. Žrtva ili mučenik, također je otvoreno pitanje. Možda i jedno i drugo: žrtva jer je nevin, mučenik jer zna što

ga čeka, mučen je u dubini bića mogućnošću odstupanja i bijega, što ne prihvaća, i mučen je neostvarivom željom da još jednom posjeti roditelje. „Kad zagrlim svoju mamu, pronosat ću je po cijeloj sobi“, Ivanove su riječi posljednje večeri prije pogibije. U njima se vidi izraz dječачke želje i dječачki postupak. Možda bi se tu sliku moglo uzeti kao najkraću definiciju Ivanova života. I dodati Kristove riječi: „Ako ne budete kao djeca, nećete ući u kraljevstvo nebesko.“

Još su mnogi svećenici Banjolučke biskupije zaslužili ulaz u Kraljevstvo Očevo. I još ima nepričanih života banjolučkih mučenika. Banjolučku biskupiju i našeg autora čeka još mnogo posla.

Marko Lukenda